

УДК 385.81

АБАРОНА МАГІЛЕВА**Саранчук М. А.**

Навуковы кіраўнік Савік С. А.

Беларускі нацыянальны тэхнічны ўніверсітэт

Ужо больш за 80 гадоў адлічылі няўмольныя гадзіны гісторыі тых гаротных дзен адчайнага 1941 года. Гады бяссільна сцерлі ў памяці пакаленняў іменны тых, хто гераічна змагаўся, аддаў жыццё за гонар, славу і незалежнасць сваёй Радзімы, хто выратаваў народы ад фашысцкага прыгнету.

Пачатковы перыяд Вялікай Айчыннай вайны быў выключна цяжкім для Чырвонай Арміі і ўсяго савецкага народа. Асабліва пагоршылася становішча ў паласе Заходняга фронту (камандуючы – генерал арміі Паўлаў Д. П.). Магутныя, раптоўныя ўдары па войскам, не прыведзеных ў баявую гатоўнасць, дазволілі суперніку захапіць ініцыятыву, нанесці сур'езны ўрон войскам армій прыкрыцця, перш за ўсё ў танках і самалетах і глыбока ўклініцца ў абарону савецкіх войскаў. Заходні фронт панес вялікія страты ў людзях і тэхніцы. З 44 дывізій, якія былі да пачатку вайны, 24 былі разгромлены. Тыя, што засталіся 20 злучэнняў пазбавіліся ў сярэднім палову сіл і сродкаў, а ВПС фронту – 1 797 самалетаў.

У цяжкіх абарончых баях байцы і камандзіры Чырвонай Арміі праявілі масавы гераізм, яны не толькі ўпарта абараняліся, але і пераходзілі да наступальных дзеянняў, наносілі контрудары, аднак спыніць ворага не змаглі. 29 чэрвеня з выхадам 2-й і 3-й танкавых груп праціўніка ў раён на ўсход ад Мінска замкнулася кальцо акружэння галоўных сіл

Заходняга фронту. Нашы 3-я і 10-я арміі змагаліся ў шчыльным кальцы акружэння. Упаў Мінск, панеслі цяжкія страты і былі адкінутыя да Бабруйска злучэнні 4-й арміі. Цяпер разам з рэшткамі 13-й арміі яны з цяжкасцю стрымлівалі гітлераўцаў на рубяжы ракі Бярэзіна [1, с. 6].

25 чэрвеня першыя варожыя бомбы былі скінутыя на Магілеў у раене мясакамбіната і чыгуначнага вузла. У працоўных калектывах, навучальных установах праходзілі мітынгі і сходы пад лозунгам «Айчына ў небяспецы».

На адным з такіх сходаў было прынята рашэнне аб стварэнні палка народнага апалчэння, у склад якога ўвайшлі тры батальёна. У прыватнасці, другі батальён быў чыста міліцэйскім. Камандзірам быў прызначаны начальнік аддзела службы і баявой падрыхтоўкі Канстанцін Уладзіміраў, камісарам – Кузьма Чарноў, выкладчык Мінскай школы міліцыі, начальнікам штаба – выкладчык той жа школы Васіль Гарбачоў.

Батальён складаўся з трох рот, у якіх налічвалася каля 250 байцоў і камандзіраў. На жаль, загаду аб стварэнні батальёна і спісу яго асабістага складу, нягледзячы на праведзеную працу ў архівах, выявіць не ўдалося. Але вядома, што ў першай роце былі работнікі Магілеўскага абласнога ўпраўлення міліцыі і курсанты у межкраевой школы НКВД-НГБ, у другой – курсанты і выкладчыкі Мінскай школы міліцыі, у трэцяй – Гродзенскай школы.

Курсант Мінскай школы міліцыі Павел Бурмистренко незаўважна падпоўз да куляметнаму гнязду фашыстаў і закідаў яго гранатамі, а калі яго параніла, адмовіўся ісці ў перавязачны пункт. Працягвалі таксама змагацца параненыя міліцыянт Касьянаў і камісар Чарноў.

У ноч на 14 ліпеня батальёну ўдалося адбіць веску Старое Пашкова і ваенны гарадок, дзе ўжо размясціліся немцы, і да вечара 14 ліпеня гэтыя населеныя пункты ўтрымліваць [1, с. 6].

Але гітлераўцы падцягвалі ўсе новыя і новыя сілы, і да вечара 14 ліпеня пры масіраванай падтрымцы мінаметнага агню зноў занялі Старое Пашкова. Ацаніўшы абстаноўку, Уладзіміраў загадаў пакінуць і веску Даі, па якой фашысты вялі асабліва інтэнсіўны агонь. Некалькі байцоў, якія засталіся ў весцы, перабягалі з месца на месца і стралялі па ворагу, ствараючы бачнасць, што асноўныя сілы обороняюцца ўсе яшчэ ў акопах.

Вораг, не заўважыўшы перагрупоўкі, абрынуў на веску ўраганны агонь, марна расходваючы сотні снарадаў. А калі фашысты пайшлі ў атаку, іх сустрэлі крыжаваныя кинжальныя куляметна-стрэльбавыя стрэлы з флангаў. Бой аказаўся кароткім, ашаломлены вораг адступіў.

Раніцай 15 ліпеня гітлераўцы зноў пачалі наступ. Некалькі разоў ішлі ў атаку, спрабуючы, нягледзячы на страты, завалодаць вышыней, але гераічна обороняюцца міліцыянты іх адкідвалі. Абаронцаў вышыні станавілася ўсе менш. І ўсе ж легендарны міліцэйскі батальён Уладзімірава можна змагаўся з гітлераўцамі і ў наступныя дні. Толькі 17 ліпеня яго байцы адбілі 7 варажых атак, падбілі некалькі бронетранспарцераў [2].

З данясення камбата Уладзімірава камандзіру зводнага палка маеру Катюшину: «Дакладваю, батальён міліцыі адбіў шэсць нападаў праўзыходных сіл праціўніка, падтрымоўваных артылерыйска-мінаметным агнем і авіяцыяй. Намі знішчана да 400 гітлераўскіх салдат і афіцэраў, трыццаць ўзята ў палон. Нашы страты: загінула сто восемнаццаць байцоў, сяржантаў і сярэдніх камандзіраў, з пакінутых у страі – кожны другі паранены. У ходзе семай атакі вораг захапіў Старое Пашкова. Планую контратаку усімі наяўнымі сіламі для аднаўлення становішча. На зыходзе боепрыпасы. Працягну дзесяць – дванаццаць гадзін. Прашу дапамогі».

У ноч на 18 ліпеня агонь праціўніка на некаторы час спыніўся, і гэтая перадышка дазволіла байцам міліцэйскага батальёна паглыбіць акопы,

паднесці патроны, размеркаваць паміж міліцыянтамі, што засталіся гранаты. Камандзірамі была праверана гатоўнасць да чарговага, як аказалася, апошнім баі [1, с. 6].

Наступіла раніцу 18 ліпеня 1941 года. На досвітку група немцаў спрабавала незаўважна прабрацца да пазіцый батальёна, але беспаспяхова. Была адбітая і наступная атака. У 14.00 гітлераўцы, падцягнуўшы новыя сілы, рушылі на значна поредевший міліцэйскі батальён. Паранены капітан Уладзіміраў падняў сваіх байцоў у контратаку. Сутычка была кароткай. Прабегшы некалькі метраў насустрач надыходзячага нямецкаму танку, быў забіты Павел Бурмистренко. Разорваўшыся снарад сотнямі аскепкаў ўдарыў па камбату Владимирову. Загінулі на поле бою міліцыянты Касьянаў, Сярко, Кутаков і многія іншыя.

Адна з відавочцаў апошняга бою міліцэйскага батальёна жыхарка вёскі Даі Соф'я Іванаўна Вяракса ўспамінала: «...бягуць з гары міліцыянты са зброяй і крычаць: «Ура-а-а, ура-а-а, ура-а-а!». І тут жа немцы оглядзелься і пачалі, мабыць, з мінаметаў біць. І – адзін упаў, другі, трэці, пры мне ўпала 8 чалавек...» [1, с. 6].

Вораг яшчэ доўга не адважваўся ўзяць вышыню, на схілах якой ляжалі міліцыянты ў сінім форменным абмундзіраванні. Толькі 21 ліпеня фашысты заявілі аб завяршэнні аперацыі. Азлобленыя устойлівасцю і мужнасцю герояў, яны спрабавалі помсціць міліцыянтам, нават мертвым, пад пагрозай смерці забараніўшы мясцовым жыхарам пахаваць загінулых. Але вяскоўцы хавалі іх таемна, уначы.

Стары калгаснік Глушкоў за адну ноч разам з сынамі перанес у брацкую магілу некалькі байцоў – міліцыянераў, беражліва сабраў іх дакументы, а сын склаў спіс забітых. Глушкова выдаў здраднік. Наляцелі фашысты, выявілі схаваныя дакументы, падпалілі дом, расстралялі гаспадара, сынам удалося схавацца ў лесе.

Беспримерная стойкасць нашых рэгулярных войскаў і апалчэнцаў, атрадаў міліцыі, добраахвотнікаў, усіх працоўных Магілева пераканаўча паказалі, што нямецкія полчышчы можна спыніць і знішчаць не толькі на вузкім, асобным, выгодным для абароны мяжы, але і на даволі шырокім фронце, працягласцю і глыбіней у дзясяткі кіламетраў. Абаронцы Магілева прадэманстравалі вялікую сілу духа, нязломную ўстойлівасць і мужнасць, здзейснілі бяспрыкладны подзвіг у імя айчыны.

Нядаўна ў весцы Гаі каля помніка байцам батальёна міліцыі пад камандаваннем капітана Канстанціна Ўладзімірава ўрачыста адкрылі Алею памяці. Яна закладзена паводле рашэння афіцэрскага сходу УУС Магілеўскага аблвыканкама.

Несумненна, адно – абарона Магілева ў ліпені 1941 года – адна з найбольш яркіх і гераічных старонак вайны.

Літаратура

1. Николаев, В. Они не пройдут / В. Николаев // Неман. – 1970. – № 12. – 34 с.
2. Бойцы милицейского батальона погибли, но не отступили [Электронный ресурс]. – 2019. – 11 мая. – Режим доступа: Бойцы милицейского батальона погибли, но не отступили (sb.by). – Дата доступа: 22.05.2022.